

Esko Seppänen 16.3.2005

Ele Alenius on kirjoittanut kirjan, jossa hän lähettää näinä "ei minkään sortin sosialismin" aikoina terveisiä älyllisyydestä ja aatteellisuudesta vapaalle sekä historiattomalle ja juurettomalle vasemmistolle. Puolueisiin kuulumattomalla Aleniuksella on unelma paremmasta maailmasta. Sitä samaa ei voi sanoa puolueesta, jos sen aate on vain "Projekti 2007": minä hallitukseen.

Alenius on niitä vasemmiston sisäisen kylmän sodan voittajia, jolla ei ole tarvetta kääntää sosialismi-takkia. Hän uskaltaa muistuttaa, että Neuvostoliittokin syntyi vastapainoksi aikansa kivikovalle kapitalismille ja että hyvinvointivaltiosta meidän on kiittäminen jopa kylmää sotaa.

Tänään ihmiset taipuvat vastaan panematta uusliberalististen markkinavoimien kiristykseen ja markkinoiden diktatuuriin. On muka ainainen kiire. Kaikki on kaupan ja kaikelle on rahamitta. Talouselämälle ostopalveluita myyvä media monistaa porvariston käsitystä siitä, että ongelmat aiheutuvat valtiosta eivätkä sen puutteesta, kun taas vasemmistolaisille valtio on köyhän kasko. Televisiossa on pelkkä määmää-meininki.

Vaikka Neuvostoliitossa kommunistit tekivät suuren virheen korvaamalla markkinat valtiolla ja väkivallalla, kaikkea ei silti tehty väärin. Tuotettiin sosiaalista turvallisuutta, mutta ei tehty tilaa yksilöiden luovuudelle ja keskinäiselle vuorovaikutukselle.

Kapitalistit puolestaan ovat hyökänneet valtion kimppuun aseenaan markkinat ja mediavalta. Markkinoiden vapaus on heille tärkeämpi kuin ihmisten.

Kysymys vasemmasta ja oikeasta (sekä oikeasta ja väärästä) voidaan tänään ehkä asettaa niin, että vasemmalla tulee haluta niin paljon valtiota kun mahdollista, kun oikealla halutaan niin paljon markkinoita kuin mahdollista.

Aleniuksen maailmanpelastusopin nimi on planetarismi. Se on sosialismia, jolla Ele haluaa turvata elämän yleiset edellytykset. Monimuotoisuutta edustavat ihmisten ohella myös eläimet ja eliöt, ja Ele tuntuu olevan kasvissyöjiä.

Riiston kohteena ovat kansojen ja työläisten ohella luonto ja ympäristö, eikä riistosta vapaata maailmaa tuota "eriarvoinen, epätasapainoinen ja epävakaa" kapitalistinen yhteiskunta. "Vapaa markkinatalous on kapitalistinen vinoutuma tuotantovälineiden omistajien hyväksi". Ongelma on "aineellisen pääoman ja rahoituspääoman yksityinen omistus ja hallinta". Ei käy, että "sen, jolla ei mitään omaisuutta ole, on ajateltava sen etua, jolla on".

Näissä rauhan ja sosialismin kysymyksissä Alenius uskoo "järjen voittoon" ja on järkiuskossa, mutta voisi sitä huonommassakin uskossa olla. Sen ohella hän on tiede- ja sivistysuskossa ja luottaa valistuksen arvoihin: samalla tavalla kuin tiede vapautettiin aikoinaan uskonnon pakkopaidasta, on tämä ihmisten maailma vapautettava kapitalistisen voitontavoittelun rautaisista kahleista.

Aleniuksen ongelmaksi muodostuvat subjektit - eli niiden puute.

Kun hän kirjoittaa, että "meistä on tullut planeettamme valtiaita", herää kysymys, kenestä meistä. Hän uskoo "demokratian toteuttamaan itsekorjaukseen" ja sen synnyttämään "yhteisvastuun yhteiskuntaan". Ei demokratia kuitenkaan toteuta mitään, ei ainakaan itsekorjausta. Tarvitaan subjektit eli ne, jotka haluavat muuttaa. Tarvitaan joukko, joka ei aina anna kaikessa periksi uusliberalismina myydylle rahan vallalle - niin kuin viralliset demarit ovat antaneet periksi. Tarvitaan entisen ajan sosialidemokraatteja, siis meitä, vasemmistoa.

Alenius ei ole totalitarismin miehiä. Hän oli ajallaan, ja ennen aikaansa, demokratian puolella reaalisosialismin rujoa muotoa vastaan. Aatteensa osalta hän oli kansandemokraattisessa liikkeessä vähemmistössä ja samaan aikaan enemmistössä. Se ei ollut helppoa, mutta olen edelleen valmis vetämään johtopäätöksen, että on viisasta antaa puolueen sisässä kaikkien kukkien kukkia. Vaihtoehto on hajaannus eli poliittinen tsunami. Ruotsin vasemmistopuolueen kriisissä on kysymys vähän siitä.

Maailman merkittävin joukkoliike on globalisaatiovastarinta. Nähdään, että töiden siirtämisellä ja mukavuusliipputtamisella kehitysmaihin ei tuoteta köyhille vaurautta vaan kasvatetaan suuryritysten voittoja niiden omistajien hyväksi. Tarvitaan vastarintaliikettä - niin mielellään kuin itse kukin meistä mieluummin puuhailisi vain planetarismien ja muiden hyvien asioiden parissa.

Alenius ei ole kaiken selvänäkijä, eikä Ele selvästikään seuraa kansainvälistä vasemmistokeskustelua. Niin ollen hänen planetarisminsa on kaiken kattavasta nimestä huolimatta vain kansallisen ajattelun saareke kansainvälisen aatteellisen keskustelun meressä. Alenius on kansainvälisyyden kansallinen omatunto.

Mikael Agricola muuten otti suomen kielessä käyttöön tämän sanan "omatunto": Sana liittyy meidän kielellämme yksilön omaan käsitykseen - ja vastuuseen - oikeasta ja väärästä, hyvästä ja oikeasta. Monilla muilla kielillä vastaava sana kuvastaa yksilön oman tunnon sijasta eräänlaista yhteistuntoa (conscience), joka sisältää himpun verran vastuunottoa myös koko yhteisön käyttäytymisestä. Mielenkiintoinen ero!

Vasemmisto on perinteisesti ollut hyvä kertomaan muille, miten näiden muiden pitää elää (mutta muutosta ei aloiteta omasta itsestä kuin ehkä siirtymällä kasvissyönttiin). Uskotaan, että onnea ei voi saavuttaa - tai maapalloa pelastaa - kukaan yksin. Reaalisosialismissa kommunismia toteutettiin käskyttämällä, kun taas Aleniuksen pelastusopissa vedotaan järkeen ja uskotaan suuriin suunnitelmiin ilman Suurta Suunnitelmaa.

Maailmanpelastukseen tarvitaan kansainvälinen ja maailmanlaajuinen poliittinen liike. Sillä on tänään yhteinen hegemoninen vastustaja: ylikansallinen KAPITALismi. Sen maallinen inkarnaatio on USA, joka elää yli raha- ja energiavarojensa. Maailman tilasta huolestuneiden ihmisten on syytä vastustaa sen maailmanlaajuista hegemonian tavoittelua, jossa tämän supervallan marxismi-leninismi on "terrorismi". On vallalla uskonnollinen fundamentalismi, jossa ajahtollana on George W.Bush ja jossa vannotaan vastuuttoman vapauden eli markkinoiden uusliberalistisen tyrannian nimeen.

Liberalismi sinänsä ei voi olla vasemmistolle myrkkyä; siinähan on kysymys vapaudesta. yksilön oikeuksista ja mahdollisuudesta oman elämän hallintaan. Uusliberalismia sen sijaan voisi luonnehtia kaiken rahamitallistamiseksi ja arvopaperistamiseksi, rahan vallaksi politiikkaan, omistajien yksinvallaksi talouteen, markkinoiden ylivallaksi valtioon, valtion privatisoimiseksi, luonnon kaupallistamiseksi ja finanssivallan ensisijaisuudeksi suhteessa tuotantoon. Liberalismi sinänsä ei ole pahan valtakunta, mutta sen rujoutunut muoto uusliberalismi globalisaatiopyrkimyksineen on.

Alenius haluaa taistella kapitalismia vastaan ottamalla ihmiskunnan hallintaan kehityksen yleisen kulun niin että tavoitteena on uusi "korkeamman tietoisuuden kausi": Planetarismi on kokonaisvaltainen punavihreä pelastusoppi, jossa asioita tarkastellaan ylhäältä

käsin ja perustetaan maapallon pelastaminen immateriaaliseen taisteluun: järkeen ja suunnitelmatalouteen. Tavoite on niin kokonaisvaltainen, että siinä on vaikea löytää sijaa pienten ihmisten omalle tekemiselle.

Planetarismi ei ole vasemmiston ylikansallinen valtaprojekti eikä vallankumous (joka syö lapsia). Se ei tuota käytännön rakennuspuita vaihtoehtoisen maailman rakentamiselle. Aleniuksen oppi on tietoisuusprojekti, jossa yksityiskohdat (joihin on aina piilotettu erimielisyyden siemenet) lakaistaan maton alle.

Olen toisista yhteyksistä ymmärtänyt, että Ele on yhden vasemmistopuolueen miehiä. Jos asiaa tarkastellaan aatteellisesti, hän on siinä merkityksessä oikeassa, että itse asiassa me kaikki (paitsi eräät, arvatkaa kuka) vasemmistolaiset olemme jonkin sortin sosialisteja ja myös sosialidemokraatteja. Ongelmamme on, että Euroopan sosialidemokraatit eivät enää ole demareita, vaan monet suuret demaripuolueet ovat julistautuneet "uudeksi keskustaksi". Vasemmistolaiselle yhteisöllisyydelle ja yhteistunnolle (conscience) olisi tilaa, mutta ei tahtoa. Jos hyväksytään KAPITALismi pienimpänä pahana, on muistettava, että pienin paha ei ole hyvä.

Euroopassa ei ole yhden vasemmistopuolueen maita, vaan kaikkialla on virallisille demareille vaihtoehtovasemmisto. Se ei ole reaalisosialismin perinneyhdistys, vaikka useissa maissa se on nimeltään kommunistinen puolue. Jatkuvan vallankumouksen nimiin vannova trotskilainen liike kaventaa Etelä-Euroopassa perinteisten laitavasemmiston puolueiden operointitilaa. Usko parlamentaariseen demokratiaan horjuu.

Toisaalta eivät kokonaiset kansat ole valmiita pelkkien vaihtoehtoliikkeidenkään valtaan. Vasemmistovaihtoehdon olemassaoloa myös Suomessa puoltavat myös historialliset syyt. Jos niitä ruvetaan purkamaan, on palattava ajassa taaksepäin ehkä sisällissotaan mutta ainakin jatkosotaan saakka (miltä ajalta lienee peräisin Nato- ja taistelujoukkokiima suomalaisnuorten lähettämiseksi sotiin vieraille maille ja Venäjän vastainen revanssihenki). Suomi ei käynyt jatkosotaa erillisotana Neuvostoliittoa vastaan niin kuin sotasosialidemokratiassa tänään opetetaan, vaan poliittinen johto oli natsien kanssa liitossa. Sellaiseen asevelisocialismiin ei pidä pyrkiä eikä historiaa saa siltä osin kirjoittaa uusiksi.

Kokemus osoittaa, että virallinen demarivasemmisto, jossa on tiukka puoluekuri, ei taistele KAPITALismia ja markkinoiden diktatuuria vastaan. Se on antanut periksi, ja yksi periksi antamisen muoto on ollut sitoutuminen korporatismiin, joka ei ole demokratiaa.

Demokratiaa ei ole vain enemmistövalta, vaan siinä on puolustettava myös vähemmistöjen oikeuksia ja tehtävä niille tilaa tulla uudeksi enemmistöksi. Sitä tilaa ei tuota EU, jossa on suurten maiden valta pieniin. EU:ta ei voi nurkata tai kaapata demokratialla.

Aleniuksen demokratia on äänestämistä, mutta ei osallistumista. Se on poliittista enemmistövaltaa, joka voi olla poliitikkojen edustuksellista harvainvaltaa. Ylikansallisessa kontekstissa unohtuu Aristoteleen näkemys siitä, että demokratia ei voi ulottua (alueellisesti) kauemmaksi kuin minkä rajat yksilö voi nähdä.

Minä uskon, että vaikka Marx on kirjoittanut kuuluisan lauseen "kaikkien maiden proletaarit, yhtykää", hän ei olisi tänään EU:n miehiä. EU on hänen vastustajiensa projekti - ja mahdollisesti yksi vaihe osana kapitalismin luonnollista kehitystä.

Marx ei aikoinaan hakenut liittolaisia poliittisesta eliitistä (vaikka niitä vähän saikin), vaan riistetyistä ja sorretuista - mutta oppimattomista - ihmisistä. Köyhälistö oli ainoa luokka, jolla ei ollut muuta menetettävää kuin kahleensa. Venäjällä ei vallankumousta tehnyt sivistyneistö vaan maaorjien jälkeläiset, joilla yhdenkin kirjailijan mukaan oli orjien sielu.

Samalla tavalla monet työväenihmiset, jotka ovat olleet Suomessa aatteen sotureita, eivät ole uhranneet elämäänsä vain aatteelle vaan ovat - ihmisistähän on kysymys - toimineet omien ja jälkeläistensä elinolojen parantamisen puolesta. Useimmat eivät ole tehneet kommunismin nimissä mitään väärää.

Vasemmistossa on ollut pitkään yhteistunnon ja yhteisöllisyyden henki. On oltu väärässäkin mieluummin porukalla kuin yksin oikeassa. Joukkoliikkeellä on ollut kompassina oppi sosialismista, joka on kuin horisontti, mutta tärkeää on aina ollut taistelu oman ja myös kanssaihminen paremman elämän puolesta.

Puhutaan paljon sanojen ja tekojen ristiriidasta. Vasemmalla joudutaan paljon selittelemään teorian ja käytännön erilaisuutta. Vasemmistoministeritkin ovat olleet maan hallituksessa enemmän järjestelmän toimitsijoita kuin muutoksen yhteisöllisiä airueita. On haluttu olla "hyviä" ministereitä, mutta sen, millainen on "hyvä", ovat määrittäneet porvarit.

Vastaaan niin, että vasemmistoihmisellekin - kuten yleensä ihmiselle - on tärkeää saada muiden hyväksyntä, eivätkä nämä "muut" ole vain vasemmistotovereita. Itse asiassa vasemmistoyhteisön hyväksyntä ei ole kaikille yhtä arvokas asia kuin on "parempien" eli hegemonististen piirien hyväksyntä. Muistanpa vanhan televisio-ohjelman vuorineuvos Erkki Partasesta, jossa suuresti arvostamani demarinäyttelijä ja työväen tulkki Veikko Sinisalo lauloi punaisten Waterloon kentällä Kalevankankaan hautausmaalla jääkärin marssin. Kun kysyttiin, miksi lauloi, hän vastasi, että lauloi, kun vuorineuvos pyysi.

Pääsy hallitukseen on vasemmistoliitolle ja sen edeltäjäpuolueille aina ollut elämää suurempi juttu: ei ole vain päästy hallitukseen, vaan on myös tultu porukalla hyväksytyksi. Monien mielestä siitä on kannattanut - ja kannattaa - maksaa hinta retoriikan yleisen uskottavuuden menetyksenä. Hallitusveri on aatteen vettä sakeampaa, eikä se ole niin vain Suomessa, vaan osallistuminen hallitukseen on vasemmiston suurin strateginen linjanvalinta - ja mielipiteiden jakolinja - useissa muissakin maissa, tällä hetkellä eniten Italiassa.

Elämässä etenemiselle on kyvykkäille vasemmistolaisille johtajille usein tarjolla vain hallitustietä: tulla muiden hyväksymäksi. Niissä merkeissä tehdään sitten lakeja niissä rajoissa, jotka elinkeinoelämä määrää, ja tuotetaan tasa-arvoa lain muttei rahan edessä. Kuulostaa hienolta, kun Ele haluaa maailmankulttuuria ja maailmanhallitusta. Niiden kauniiden sanojen varjossa unohtuu helposti, että demokratia on koko- ja kielirajoitteinen asia; että iso joukko ei ole edustuksellisuudesta johtuen yhtä demokraattinen kuin pieni. Mitä isompi on joukko, sitä samanlaisempia ovat edustajat. Maailmanhallituksesta ei ole pitkä matka maailmantotuuden vaatimukseen, ja se taas ei ole totuus. Vaikka se perustuisi "tieteeseen", se ei olisi totuus, koska tiede ei ole totuus vaan vain perusteltuja lausumia todellisuudesta. Tiede on tiedettä eikä demokratiaa.

Ongelmallinen tavoite on sellainen "kulttuurievoluution vapauttaminen oman edun ajamisen filosofiasta", jonka panee toimeen tieteen ja demokratian liitto. Ei evoluutiolla kuitenkaan ole päämääriä, eikä se johda mihinkään. Ei tieteen - tai median - tehtäviin kuulu tuottaa demokratiaa vaan tajuntaa. Aivan outo on ajatus, että luonnonvalinta alkaisi suosia "demokraattista biologista perimää".

Elellä on luja usko yhteiskuntatieteen newtonilaiseen maailmankuvaan ja kansantaloustieteen matematiikkaan. Kuitenkaan nykyinen taloustiede ei ole teologiaa kummempi oppi ihmisten taloudellisesta käyttäytymisestä. Vaikka ihmiset eivät toimi rationaalisesti eivätkä aja vain omaa etuaan, suuryritykset toimivat ja kapitalistit ajavat aina vain omistajien etua. Sen pyhittää kansantaloustiede, jota ei pidä kelpuuttaa liittoon demokratian kanssa. Tieteen varjolla ei pidä

hyväksyä riistoa.

Aleniuksen tapaan Marxinkin tavoitteena oli vapauden valtakunta. Kapitalisteille vapaus on vapautta ilman mitään vastuuta kokonaisuudesta, ja kapitalistisessa yhteiskunnassa vapaus on syönyt tasa-arvon. Vapaus on riippumattomuutta, mutta ei vain sitä. Tasa-arvo on myös velvoituksia ja vastuuta, yhteistuntoa ja yhteisöllisyyttä. Vapaus ja taloudellinen tehokkuus ovat usein toisensa poissulkevia sanoja. Ei vapautta saa, jos ei itse sitä hanki.

Vapauden edellytyksiin kuuluu minimitoimeentulo. Sen Alenius tuottaisi kaikille eräänlaisen peruspalkan eli kansalaispalkan avulla. Siihen liittyy ongelmia, joihin en tässä yhteydessä puutu, mutta mielestäni se ei ole mikään työväen aate. Hyvinvointi ei valu itsestään - eikä sen tule terveille ihmisille valuakaan - ylhäältä alas.

On kannustettava vähäosaisia kapinaan ja napinaan, mutta vallankumoukseen en uskalla pyytää ketään toveriksi. Vastuu epäonnistumisesta on suuri, ja kun en halua sitä vastuuta kantaa, en enää tunnustaudu kommunistiksi. Jos vallankumous kuitenkin tulee, ja Aleniukselle se on demokraattinen, sen hedelmiä ei saa jakaa vain köyhälistön johtajille niin kuin ennen on tehty.